

# ՏՐԱԿԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ ԳԵՂԱՐԱՆՈՒԹՅԱՆ

ԵՐԱՅԻՐ

Հայաստանի Հանրապետության և Հոկտեմբերյան

ԵՐԱՅԻՐ, 1900 թ. 90

ԵՐԱՅԻՐ

ՈՒՐԻՆԻՍ 12 ՅՈՒՆԻՍ 1842

## ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

5-9 Հունիս

Տերութեան շոգենաւորուն մէկը ամսուս 2 ին Պէրութեան գալով, շատ հաճելի լուրեր բերաւ ի սորեստանէն: Եւ յիշում աս գաւառին վիճակը խիստ աղէկ է, խաղաղութիւնը և բարեկարգութիւնը աւելն տեղ հաստատուեցան Սերապէր Սոստաֆայ փաշային և Վաթիկ փաշային բանեցուցած խոհանարանի միջոցներուն ազդեցութեամբը:

Աս շոգենաւոր խմբակցաւ որ դադար խաւան պատերազմի նաւի մը տեղակալին երկու ալարանացիներէն կրած վնասին հատուցումը աղէկ կերպով կատարեց և Սերապէր փաշային հրամանովը:

Թարապիտի արքունական պալատը, բոլորովին նորոգելով զարդարեցաւ, և եւրոպական սովորութեանցը համեմատ:

— Արքունի հրամանով Վարդապետ պէյը փաշայութեան աստիճանով Տրապիզոնի կառավարիչ անուանեցաւ, իր եղբորը (սման փաշային տեղը, որն որ մօտեցաւ մեռաւ: Աս ընտրութիւնը անշուշտ շատ հաճելի է Տրապիզոնի ժողովրդոյը՝ որոնք յատուկ աղերսագիրքով մը խնդրած էին Վորին Վահագնութեանն որ Վարդապետ պէյը ընտրելի իրենց կառավարիչ:

— Բիշա փաշան, արքունի պալատին միւշերը կատարեցաւ ստացաւ իր առողջութիւնը և սկսեալ իր պաշտօնը վարել: Աս պաշտօնատարը ամսուս 1 ին Վատրքեօյիէն ելաւ շամլըճա գնաց բընակելու:

— Վահագն փաշան, որ նոր կառավարիչ անուանեցաւ Վարդապետի նահանգին, կը պատրաստուէի որ դէպի ամսուս 13 ին ճամբայ ելայ իր տեղը երթալու:

— Հէքիպ Էֆէնտին, արդարութեան ատեանին անդամը, որուն մասնաւոր պաշտօնով մը Վալաքիա երթալու հրաման եղած էր, Վորին Վահագնութեանը ներկայանալով, ամսուս 1 ին մեկնեցաւ, բարձրագոյն Վրան հրամանները ընդունելէն ետեւ:

— Սարտէնայի առ ժամանակեայ դեսպան Ս. Թէքթէ ասպետը՝ ամսուս 2 ին տեսութիւն բրաւ բարձրագոյն Վարդապետի և արտաքին գործոց պաշտօնատար Սարիմ Էֆէնտինին հետ:

— Ինչպէս որ ծանուցել էինք՝ անցած հինգ շաբթի մեծ հանդէսով մը զընկեցաւ բարձրագոյն Վրանը շէնքին առաջին քարը:

— Անցած ամսու 28 Սղոմաթի անուն անգղիական շոգենաւոր մեկնեցաւ ասկէց Վարդապետ եր-

թալու, ինչպէս որ կը հաստատեն:

Ամսուս 6 ին շաբթի իրիկունը, Խաղաղ Վրան Վալաքիին կողմը հրկիզութիւն մը պատահեցաւ հրէից թաղը. թէպէտ և իսկոյն հարկաւոր եղած միջոցները գործքի զընկեցաւ կրակին առաջը առնելու համար, այսու ամենայնիւ եօթը ժամի չափ տեւեց ու 3-4 հարուր տուն ու նոյնչափ խանութայրեցան. վնասին մեծագոյն մասը հրէից ազգին եղաւ:

## ԵՐԱՅԻՐ

Պէնդըռաւորի արքայիսկոպոսը եկեղեցականներուն խրկեց ան նամակը՝ որ Վնգիայ թագուհին գրել էր իրեն, Սեմին Բրիտանիայի աղքատներուն թշուառ վիճակին վրայով: Աս նամակին հետ յայտարարութիւն մըն ալ կայ՝ որուն մէջ մանրամասնաբար նշանակեալ է խեղճ աղքատներուն քաջածանոտանելի տաւապանքը: Այսչափի թշուառութիւնը այնքան մեծ է որ ողորմելի գործաւորները իրենց ունեցածն են հատուցելէն ետեւ, պարտաւորեցան ծախել իրենց խիստ հարկաւոր կարասիքները և անկողինները. կնիկները ևս ծախեցին իրենց ամուսնական մատանիները: Վրանի է նաև Պէնդըռաւորի մէջ: Վնգիայի մէջ այնպէս սաստիկ թշուառութիւն մը կը տիրէ, որ շատ ամիսներէն ի վեր 12,000 հոգի անգործ մնացած կապին միայն Վնգիայի Վիկտորիայի և Նիկոլայի մէջ աղքատներուն համար ժողովրդած գրամովը:

Վնգիայի մէջ մեծ եռանդ մը կայ Վնգիայի կրակէն ելողներուն օգնելու համար:

## ԵՐԱՅԻՐ

12 Հունիս

Վ. Վ. սեմութիւն Սալիս փաշան տեղեւոր կառավարիչը, շատ ատենէն ի վեր բաղձալով որ քաղաքի մէջ բարեկարգութիւն մը հաստատուի, ու բաղձալութիւն սրիկաները՝ որոնք ըստ մեծի մասին յոյն են, իրենց արժանաւոր պատիժը ընդունին, շատ կերպ միջոցներ բանեցուց ինչպէս հիմայ. բայց տեսնալով որ փութ տեղը կաշխատի, կերպ կերպ անկարգութիւնները օր ըստ օրէ շատաւել վրայ են, մանաւանդ մարդասպանութիւնը, որ գիտես թէ կը զընկեցի յոյներուն խաղաղը մը եղած է, որովհետեւ շէնքի բանի մը համար անպակաս մարդ կը զոհուին կըստանան. ուրիշ մէկ աղղու հնարք մը զտաւ իր գովելի խոհանութեամբը, որն որ շատ հաճելի եղաւ քաղաքի բարեկեր հասարակութեանը: Վ. Վ. սե-

մութիւնը աղէկ հասկնալով որ բոլոր անկարգութեանց սկզբնաղաւառը՝ քաղաքի թիւ ֆէնիքի պաշին է, աւելի պէյ կուգած, որ իրեն յանձնեալ պաշտօնը անհոգութեամբ ու չափէ դուրս թուրութեամբ կը վարէ իր պարտաւորութիւնը բնաւ չի կատարել, անցած շաբթու զընկեց զնա իշխանութեանն, ու անոր տեղը Վամարի վերակացու Վահագն տղան զրաւ, որու ժիր բարքը ու աշխուրջ կառավարութիւնը ասանկ պաշտօններու մէջ արդէն ծանօթ է ամենուն: Սատի յոյսերնիւ շատ է, թէ Վ. Վ. սեմութեան Սալիս փաշային հայրազուր խնամքովը, և նոր թիւ ֆէնիքի պաշին հսկողութեամբ բոլոր չարագործները կը զգաստանան ու ամեն կերպ անկարգութիւնները կը դադարին:

Վնգիայի վերջին լուրերը աւանդով Վնգիայի իմացանք որ չարագործ մարդուն մէկը ուղերով մեռցընել զՎիկտորիայ թագուհին, ատրճանակ մը պարպել է անոր վրայ. բայց բարեբաղդութեամբ, չէ կրցեր վնաս մը հասցունել անոր:

Ան օրագրութիւնն ալ հետեւեալ կերպով կը պատմէ աս դիպածը:

Վրան Գարբէն սուրհանգակ մը գալով իմացանք որ Վնգիայի թագուհին մեռցընել ուղեր է բարեկատիւ երիտասարդ մը գրեթէ 23 տարեկան, երբ որ Վ. Վ. սեմութեան իրիկան գէմ չորս ձիով կառքը նստած ետ կը դառնար իր զօսանքէն, ու գէպի Պուքէնկհամի պալատը կերթար:

«Վտրճանակին կրակը տեսածնալէս, շուտ մը բռնեց եւ երիտասարդը, որ ատեն չէ ունեցեր մեռանգամ արձակելու իր գէնքը. այլ իսկոյն ծոցը զընկեցաւ, ու ջանացել է հոն գտնուող պահագանքը խաբել ու փախչել անկէց:

«Վնգիայի լուրերը որ Վ. Վ. սեմութեանը ամենին բան մը չէ իմացել այս դիպածը պատահելու ժամանակը. այլ հետը գտնուող Վրալիւնը նոյն անունով հաղարաստը և ուրիշ անձինք իսկոյն բռնեց բանտը խրկել եւ եղեռնագործը:

«Վնգիայի ժողովուրդը մեծ տարակուսանաց մէջ էր թէ գուցէ վերաւորեցաւ թագուհին. բայց ուրախ ենք լսելով որ Վ. Վ. սեմութեանը աւանակին վնաս մը եղած չէ:

«Կըսել թէ երեկ ալ ատրճանակ պարպել են թագուհին վրայ, բայց նետողը փախել է չէ բռնեց: Աս իրիկուն վերստին պատահելով նոյն դիպածը, սըր Ժ. Կրահամ իսկոյն իմացուց զայն սըր Ս. Փիլի, որ հասարակաց խորհրդարանն էր:

Դժբաղդութեամբ կը տեսնանք որ մարդասպա-

նույն տարեկան կերպով ոչ միայն Վաղարշապատ կը  
պահպանէր, այլ Բնագրի մէջ ալ:

Կապ օրագրութեանը մէջ կը կարգադրէ:

«Բրտակայի Թագաւորը որոշեց որ Երուսաղէմի  
մէջ Բրտակայի ընդհանուր հիւստիստ մը նստի:  
Ստիստի սա հիւստիստութեան պաշտօնը յանձնը-  
ւեցաւ Ս. Ուրվէնպուրիին՝ որ քաջ հմուտ է  
ասանկ գործերու և արեւելեան լեզուներուն»:

Վաղարշապատ և Երուսաղէմ օրագրութիւնները  
հետեւեալ յօդուածը կը հրատարակեն Բնագրի  
կրակին վրայով:

«Ես ստակալի կրակը որ իրեք օր քշեց, 3750,  
000 քառակուսի ոտք տարածութեան մը վրայ, մի-  
խիբ դարձուց 61 փողոց, 1992 տուն, 1716 գործա-  
րան, 498 խանութ և 468 շտեմարան: Ստիստի 21,  
526 հոգի առանց բնակարանի մնացին:

Բնագրի բոլոր Լաւոյայի մէջ շատ ստորագրող-  
ներ եղան, Բնագրի կրակին ելլողներուն օգնե-  
լու համար: Թէպէտ շատ վաճառքներ և կարասիք-  
ներ ազատեցան առ կրակէն, բայց այսու ամենայ-  
նիւ բոլոր վնասը 200 միլիոն Ֆրանքի կը հասնի,  
այսինքն՝ 900 միլիոն դոլարէն չափ: Եւ յիշատակ  
տուրը սկսաւ իր առաջին շարժումները: Երկրի  
ամէն կողմէն 200-250 նաւեր զանազան վաճառք-  
ներով Բնագրի եկան:

Ստիստար անուն անգղիական օրագրութեանը  
մէջ կը կարգադրէ:

«Ս. Փէյթըն գաղղիացի բժիշկը, որ Երուսա-  
ղէմի մէջ երեւելի գիւտ մը գտաւ, որ է ծովին  
տակը մնալ. երկար տուն, առանց հազարդակցու-  
թիւն ընելու միջոցառական օգին հետ: Եւ  
բժիշկը անցած ուրախ օր բրաւ իր հնարքին փոր-  
ձը. երեւելի գիտուններուն առջին գիտութեանց  
ճեմարանին ջրասող զանգակով ծովը մտաւ, ու  
լման իրեք ժամ ջրին տակը կեցաւ, ու ելլալու  
ատենը ամենեւին անհանգստութիւն մը չունէր  
սա փորձառութեան: Երբոր հրամանագիր մը ընդու-  
նի նա, իր գիւտը պիտի գործածէ ծովին տակը  
բան փրկութիւնը:

«Փէյթըն բժիշկը մէկ միջոցով մը ալ շինե-  
լու երկրի ճամբային համար, առ մեքենան,  
որ քառասուն ձիու ուժ ունի, շատ մեծ արագու-  
թեամբ պիտի քալէ, առանց կրակի, շողի, կաթ-  
սայի և ջուրի. քիչ ատենէն ասոր փորձն ալ կը  
լայ:

Մօրիսկ-Բրտակ օրագրութեան մէջ հետեւեալ  
յօդուածը կը կարգադրէ:

«Բնագրի գիտէր որ Բնագրի եկամուտներուն հի-  
մակաւն վիճակը՝ այնքան աղէկ չըլլալով, չի նե-  
րէր որ օտար երկիրներու խեղճերուն օգնութիւն  
ընէ: Եւ յոյս ամենայնիւ անցած դարուն մէջ՝ եր-  
բոր զանազան երկիրներ աստուածային նախախնա-  
մութիւնէն խրատեցան ստակալի պատիժներով, ան  
ատենը շատ երեւելի եղաւ Բնագրի տէրութեան  
առատաճեւեցութիւնը: 1755 ին՝ երբոր Երուսաղէմ  
ահապի զէտնաշարժը պատահեցաւ, յատուկ գիւ-  
պան մը Բնագրի եկաւ յիշեալ մայրաքաղաքէն,  
օգնութիւն խնդրելու: Եւ ատենը Ս. Ուրվէնպուրի-  
ի տէրութիւնը իր մարդասիրութեամբ 100,000

լիւրէ սթէնլին ողորմութիւն շնորհեց, զէտնաշար-  
ժէն վրնաս կրող ողորմելի անձանց թշուառութիւնը  
թեթեւցնելու համար: Ստիստի Թէ որ կառավարու-  
թիւնը օգնութիւն մը պիտի ընէ հիմակ, Բնագրի  
քաղաքի կրակէ ելլողներուն, մեքէ չեք համար-  
ձակիր անոր չափ մը զնելու. միայն կը հաստա-  
տենք, Թէ սըր Ստիստի փիլ աղէկ գիտէ, որ շատ  
հարկաւոր պատճառներ կան առատաճեւեցութեամբ  
օգնութիւն հասնելու Բնագրի խեղճերուն, ինչ-  
պէս որ ատենօք Երուսաղէմի ճեւեռութիւն եղած  
է. ինչու որ ներկայ պարագաներուն նայելով, ու  
Գերմանիայի քաղաքականութեան (փոխթիք) կա-  
ցութիւնը բնելով, շատ կարեւոր է որ Ս. Ուրվ-  
էնպուրի յայտնի թարգմանութիւն մը ցուցնէ իր  
վաճառակից քաղաքներուն:

«Բնագրի մէջ օղի (ուսի) գործածութիւնը  
բիւցաւ առ տարւան առջին իրեք ամսերուն մէջ,  
1841 ին՝ հետ բաղադատելով. ինչու որ յունկարի մէ-  
կէն ինչպիսի մարտի 26 միայն 127,247 կալօն քշե-  
ցաւ, ու անցած տարի 134,831. ուսկից կիմացելի  
Թէ հարկերին տարը պակաս քշելէ է: 1838 զա-  
ցած օղին՝ 658,380 կալօն էր, 1839 ին՝ 642,029,  
1840 ին՝ 613,361, 1841՝ 632,823:

Փարիզէն կը գրեն մայիս 16 թիւով, Թէ Ս.  
Կոմսը տը փոխթիք պատրաստութիւն կը տեսնայ  
Կոստանդնուպոլիս երթալու, ուր նորէն պիտի վարէ  
իր գեսպանութեան պաշտօնը:

Ստիստ օրագրութեան մէջ կը կարգադրէ:

«Երեկ փարիզ հասան Երեւելի (սմանեան  
գեսպանը) Երուսաղէմ, և իր առաջին քարոզարար  
խոյրի Երեւելի: Երեւելի (սմանեան տե-  
րութեան երեւելի պաշտօնատարներէն մէկն է. 1837  
ին՝ արքունի Գրան առաջին Թարգմանը անուանե-  
ցաւ և 1839 ին՝ Ս. Երեւելի փաշային հետ Երուսաղ-  
էմ անոր խորհրդակցութեամբ անուանելով: 1839 ին՝ Ե-  
րեւելի Երեւելի Կոստանդնուպոլիս գաւառով վերադա-  
տել և 1840 ին՝ արտաքին գործոց պաշտօնատարին երկրորդ քարոզարար եղաւ  
ու սա պաշտօնին մէջ մնաց մինչև որ Բնագրի փա-  
շան իր պաշտօնէն զրկուեցաւ: Երեւելի շատ  
աղէկ կը խօսի գաղղիարէն:

Գրամանոց Օմիւռնիոյ:

(Շարունակութիւն:)

Գործառնութիւնը:

Յօդ. 25:

Թէ բաժանորդներէն և Թէ ուրիշ անձինքներէն ո՛վ  
որ ուղէն է կրնայ Գրամանոցին ստակ տալ կամ առ-  
նուլ. բայց երբ որ Գրամանոցը փոխ ստակ կուտայ,  
տարին հարիւրին 8 շահ կառնէ Թէ որ տըւածը Թալէո-  
է, ու հարիւրին 12, Թէ որ օսմանեան ստակ է: Իսկ  
երբ որ ինքը փոխ առնելու ըլլայ, հարիւրին 5 պիտի  
ըլլայ Թալէոյի շահը, և 8, օսմանեան դրամին:

Եւ գործառնութեանց պայմանները՝ ապահովութեան  
համար, վեց ամիսը անգամ մը պիտի կանոնադրեն  
ընդհանուր ժողովքէն, ու Թէ որ հարկաւոր ըլլայ  
յիշեալ միջոցին մէջ, խորհրդականներու ժողովը կրնայ  
չափաւորել զանոնք:

Յօդ. 26:

Գրամանոցին հետ գործառնութիւն ունեցող ան-  
ձինք, իրենց արած գրամին կամ առանդ գրած փոխա-  
նակագիրներուն կամ ապրանքներուն համեմատ՝ իրաւունք  
ունին փոխ ստակ առնելու. Թէ որ անկէջ էվելի ուղե-  
լու ըլլան, փոխանորդ կառավարիչը՝ Գրամանոցի վե-  
րակացուաց հաւանութեամբ կրնայ տալու. ստակին գու-  
մարը՝ երբէք 10 հազար սիւնագրով դահեկանէն էվե-  
լի ըլլալու չէ:

Յօդ. 27:

Երբ մէկ բաժանորդ իր գրամագրութիւն ինչպիսի  
հարիւրին 80 փոխ առնելու չափ յարգ (քրէտիք) ունե-  
նայով, Գրամանոցն ալ իր իրաւունքը կը դրոշմի բա-  
ժին ունեցող ընկերին գրամագրութիւն. նմանապէս նոյն  
իրաւունքը կառնէ ընկերութիւնը, Գրամանոցը իրեւ  
գրաւ (րէհէն)՝ պիտի բոլոր ապրանքներէն ալ:

Յօդ. 28:

Գրամանոցը իրեւ արկղապետ հոգ կը տանի իրեն հետ  
գործառնութիւն ունեցողներէն դժբաժնի ընդունիլ և վճա-  
րել. բայց վճարելի դուրսը անգամ մը ինչորէն ետեւ  
տվորական կերպով, ամենեւին նրաշխարհութիւն ընե-  
լու չէ պարտաւորութեան գործող հաստատութեանը  
և ժամանակին հաւուցանելու կարողութեանը վրայով:

Յօդ. 29:

Երբ գրամանոցը շուկայի դրամ բուած, որ Գրաման-  
ոցը կը դրոշմի իրեւ արկղապետ, Թալէոյի կամ օսման-  
եան դրամի կրփոխէ իր գործառնութեանը մէջ, միա-  
բան հաւանութեամբ կարգադրուած պայմանով մը և ան  
ժամանակի արժեքութեանը նայելով:

Յօդ. 30:

Ս. որ Գրամանոցին հետ գործառնութիւն ունի,  
Գրամանոցին կառավարութիւնը անոր մէկ արպած տու-  
մար մը կուտայ, որ կը պարտաւորէ հարիւր տոմսակ (սո-  
նո) թուանշաններով բաժնած և իր նշանագիրով,  
որպէս զի որուն որ դրամ պիտի տայ, կը կարէ յիշեալ  
տոմսակներէն մէկը և իր ստորագրութեամբ իր պար-  
տաւորին կուտայ որ երթայ Գրամանոցին ստակը առնէ:  
Եւ ալ գիտնալ պէտք է որ տոմսակին տոմսակ մը  
կարելու որ ըլլայ՝ նշանագրին կէսը տուեալին մէջ պի-  
տի մնայ. առ զգուշութիւնը ընելով ամենեւին խարդա-  
խութիւն մը չըլլար Գրամանոցի տոմսակներուն:

Յօդ. 31:

Բոլոր գործառնութիւններուն հաշիւը պիտի տեսնուի  
վեց ամիսը անգամ մը, ու ինչ որ մնայ առնելիք կամ  
տալիք՝ նոր հաշիւը պիտի անցունեն:

Կառավարութիւն:

Յօդ. 32:

Երբոր Գրամանոցին կառավարութիւնը յանձնըւած  
է իրեւ հոգի, և Ս. Գրամանոցին որ անոնց փոխա-  
նորդն է: Եւ անցմէ ի դատ՝ բաժանորդներէն ևս իրեւ  
անձինք խորհրդական ընտրուեցան. ու անոնցմով կը-  
քաղական հոգաբարձութեան ժողովը: Եւ 3 կառավա-  
րիչը առ անոնց խորհրդականները՝ վեց ամիսը անգամ  
մը պիտի փոխեն. կառավարիչները կրնան վերադա-  
նալ, շատ անգամ մէկը մէկու վրայ. բայց խոր-  
հրդականները վեց ամիսը հեղ մը փոխվելու են: Եւ անց  
ամենուն պաշտօնն ալ առանց թոշակի է:

Բաժին ունեցող ընկեր մը բնաւ չի կրնար կառավա-  
րիչ ընտրել, կամ հոգաբարձութեան ժողովին ան-  
դամ, Թէ որ քիչէն քիչ 10 բաժին չունենայ:

Երբակացուաց փոխանորդին պաշտօնը՝ միշտ Ս.

Վրամեքին վրայ պիտի մնայ, որ իրաւամբ ստացեր է զայն :

Մեծ ժողով կանանի աւ իրեք կառավարիչներուն և իրենց փոխանորդին մէկ տեղ ժողովելիլը :

Մեծ ժողովը և հոգաբարձուներուն ժողովը մէկ տեղ ընդհանուր ժողով կըսվի :

Միկէց զատ՝ երկու հոգի ընտրուեցաւ ամեն մէկ ժողովին համար, որպէս զի թէ որ ընդհանուր ժողովին անդամները՝ որ և իցէ պատճառով իրենց պաշտօնին չի գտնուին նէ, փոխանորդները պիտի տեսնան անոնց գործը :

§ 33 :

Իրեք կառավարիչները՝ շաբաթը անգամ մը կամ երբ որ հարկ ըլլայ, Վրամանոցը պիտի ժողովելին, և վեց ամիսը հեղ մը իրենց գործերուն հաշիւը պիտի տան ընդհանուր ժողովին :

§ 34 :

Վործառնութեանց ստուգութիւնը, կանոններուն պահպանութիւնը, և Վրամանոցի ընդհանուր օգուտներուն հոգաբարձութիւնը՝ հոգաբարձուաց ժողովին կը վերաբերի. որ աւ բանիս համար՝ կառավարութեան գործերը պիտի իմանայ ամիսը անգամ մը, կամ ալ է-վիլի քիչ ատենի մէջ, թէ որ աւ ժողովը ուզելու ըլլայ :

§ 35 :

Մեծ ժողովը՝ կամ հոգաբարձութեան ժողովը, առան-ձին խորհուրդ մը բնելով չի կրնար որոշումներ մը ընել, թէ որ իր անդամներէն մէկը պակաս ըլլայ :

§ 36 :

Ընդհանուր ժողովը երկու ամիսը անգամ մը պիտի ըլլայ. որիչ ատեն ալ կրնայ ըլլալ թէ որ իր անգամ-ներէն ժողով օգուտները շատեր են. բայց մէկ որոշ-մանը ընելու համար՝ գոնէ հինգ հոգի պիտի ներկայ դնուի, հոգաբարձութեան փոխանորդը մէկ տեղ. ու ինչայ որոշուի միակ այն բանը՝ որոշ օգուտները շատեր են :

§ 37 :

Ընդհանուր ժողովը կրնայ որոշել թէ ինչ կերպ պի-տի շինել Վրամանոցի տոմսակները ու ինչ զուշութիւն ընել պէտք է խարդախութենէ ազատ պահելու զանոնք. նմանապէս կը կարգադրէ հարկաւոր եղած միջոցները ընկերութեան ապահովութեանը ու բաժանորդներուն և հասարակութեան զրափին կամ որոշքին պահպա-նութեանը համար :

§ 38 :

Վրամանոց կառավարիչը կըստորագրէ Վրամանոցին բոլոր տոմսակները և որոշումները, նա հոգ կըստանի ընդ-հանուր ժողովի կարգադրութիւնները ի գործ գրելու համար :

§ 39 :

Վրամանոց կառավարիչը թէ որ Վրամանոցը չի գտնու-ի, հիւանդութեան կամ ուրիշ բանի մը պատճառաւ, ընդհանուր ժողովը պիտի կատարէ անոր պաշտօնը, պա-րագաններուն համեմատ կարգադրութիւնները ընե-լով :

Վրամանոցի վերահսկողները իսկոյն ընդհանուր ժո-ղովը պիտի ընեն բաժին ունեցող ընկերներով, թէ որ՝ ըստուած մի արացե, փոխանորդ կառավարիչը մեռնի նէ. ու նոյն ժողովին մէջ պիտի ընտրեն անոր յաջորդը, որուն ընտրութիւնը օրինաւոր ըլլալու համար, պէտք է որ ութերորդ մաս բաժիններուն եօթներորդ ունեցող բաժանորդ ընկերները հաւանութիւն տան :

§ 40 :

Վրամանոց կառավարիչը կանուանէ ու կըրդէ ի-րենց պաշտօնէն, Վրամանոցի բոլոր գործակալները. բայց անոնց անհաւանը՝ ինչպէս և իր փոխանորդութեան տաղեկան ուժիկը, ընկերութիւնը կը որոշէ :

Ընդհանուր ժողով :

§ 41 :

Բաժանորդ ընկերներէն ու մը որ 1 էն ինչու 5 բաժին ունի, կրնայ ընդհանուր ժողովին մէջ մէկ անգամ իր հաւանութիւնը ցըցունել բանի կամ գրով, մէկուն ընտ-րութեանը համար. 10 բաժինիւնք եղողը՝ երկու ան-գամ՝ 20 բաժին ունեցողը՝ իրեք. 30, չորս. 40, հինգ. և 50, վեց : Մի և նոյն անգամ անկէջ եփիլ քանի բաժին որ ունենայ, միակ վեց անգամ կրնայ իր հաւանութիւնը տալ :

§ 42 :

Վրայպէս մէկ անգ մը միակ երկու հեռաւոր բաժա-նորդներու տեղ կրնայ ժողովը գալ :

§ 43 :

Բաժանորդները վեց ամիսը հեղ մը ընդհանուր ժո-ղով ընելու են. նաև հոգաբարձութիւն վրայ ունեցած ի-րենց վստահութեանը մասնաւոր նշանը ցուցնելու հա-մար իշխանութիւն կուտան անոր՝ որ աւանց. սովորու-թեանը նայելու՝ ծանր պարագաներուն զանոնք մէկ տեղ ժողով խորհուրդ ընելու համար :

§ 44 :

Իրոր սովորութենէ դուրս ժողով ըլլայ, գրով պի-տի ծանուցել բաժանորդներուն :

§ 45 :

Ընդ հանուր ժողովը, առանց նայելու բաժանորդնե-րուն որքանութեանը, իր խորհուրդը կը կատարէ, և ինչ վճիռ որ ընէ բոլոր բաժանորդները կը պարտաւորին հաւանութիւն տալ :

§ 46 :

Հեռու եղող բաժանորդները կրնան մէկ ուրիշ բա-ժանորդ մը իրենց տեղը փոխանորդ կարգել, անոնց փոխանորդութիւնը հաստատելու համար գիր մը տա-լով, որն որ պէտք է ժողովին ներկայացնել :

(մնացորդը հետեւեալ թիւով) :

Վիւտը և արհեստը :

Եթէ կուզես որ կտանները չէրի, զի՛ր ու լուծէ՛ երկուք ու կէս ստոման գաղջ (ըլլեալն) ջուրի մէջ մէկ ունկի պաղելը, մէկ ու կէս ունկի ծծալային ա-նուշադը, և կէս ունկի թթու բորեան (պօրիք) մէկ տրամ սոսինձ (զուշիտս) որ աղէկ զբաժ ըլլայ, ու մէկ տրամ օսլայ (նիշաւաղ) քիչ մը ջրով : Պէտք է որ ասոնք ամենը զատ զատ թրջես տուած կարգադրութեան համեմատ. ու օսլան մէջը չի գրած՝ կարելոր է որ ջուրը աղէկ մը եռացած ըլլայ : Կտանները կամաց կամաց թրջէ անոր մէջը, ու ա-ղէկ մը թրջուէն ետքը, քամի որ աւելորդ ջուրը ելայ, և աքը ջուրը զի՛ր որ չորնան :

Թիէ որ կտանները տալած (սլամա) կամ ներկած են նէ, տալածէ՛ զանոնք սեղանի մը վրայ, ու մէկ սպունդ (սիւնկէր) վերը նշանակած ջուրին մէջ թաթխելով (բայց նայել կուզէ որ մեկալէն քիչ մը աւելի պաղ ըլլայ ջուրը), մէկ ծայրէն մե-կալ ծայրը թրջէ. թէ որ զոյնները հաստաւ են նէ

կրնաս թաթխել կտուր ճերմակներուն պէս, նոյն ջուրին մէջ տուանց սպունդի :

Կրնայ ըլլալ որ թաթխելու ու ստուգութեանը (մեղապա) աւ կերպով չէրի, միայն պաղելը ու բորեան թթուն վերի լսածնու երկու չափը դնել կուզէ ու ծծալային անուշադըրին կէսը :

Հետեւեալ բաղադրութիւնը նոյն հեղինակէն կարգադրուած է, թէ անթրոններուն կտուրէն գոր-դարանքներուն անկէպը թիւնը համար :

Երկուք ու կէս ստոման ջուրի մէջ՝ զի՛ր երկու ունկի պաղելը, երկու ունկի անուշադը, մէկ ուն-կի թթու բորեան, կէս ունկի սոսինձ և չորս տրամ օսլայ. ասոնք ամենը վերի լսածնու պէս ընելու է : Իսկ թէ որ գարդիլը ներկած են նէ, անոր ե-տեղ կողմը թաթխելով փակցուր որ նոյն ջրով թրջ-լած ըլլայ :

Ինչ տեսակ փայտ որ ըլլայ, կրնայ աւ կերպով անկէզ մնալու, ջուրին մէջ խօթելով, ուր տեղ-քանը չորս ժամի չափ պիտի կենայ. բայց նայել կուզէ որ փայտը ջուրին երեսը չի մնայ անթայ : Եւ ալ զիւնալ պէտք է որ ամեն փայտ մէկմէկ տեսակ ընտրուէ ունի, ու անոնց որքան ժամանակ ջրին մէջ կենալ հարկաւոր ըլլալը՝ քիչ կամ շատ ժախտութեանէ կախեալ է :

Եւ կերպով պարտաւորուած կտանները ու կեր-պաւորները անկէզ մնալէն ի զատ՝ ցեղատիկէն ալ ապահով կըլլան :

(Գազար. Նրազ. Միւսու. )

Երկարիտեան ժաղիկ :

Ստուգութեան փոխանորդը ճիշտութեան ճիշտութեան երկարիտեան մագնիտի գործիք մը ցըցուցին ու անոր զօրութիւնը բացատրեցին, որ կրնայ կանո-նաւորել և քիչցունել ինչպէս որ հարկաւոր ըլլայ երկրի մէջ ճամբայի կառքերուն արագութիւնը : Եւ զիւնը Գէնա անուն վարպետը գտաւ, ուր որ երկու տրիանական մագնիտի զօրութեամբ՝ ծովերուն խո-րութիւնն ալ չափելը սորվեցուցած է :

Փորդ Յիւլի Բաւաժ տեղը նոր Հոլանդայի, որ ընդհանրաց ձեռքն է, Իսլանդացի կին մը վեց զա-ւակ մէկէն ծնել է : Փորդ Յիւլի Բաւաժը աւ լուրը հաստատելէն ետեւ, որոշ նմանը գոնց երբեք պատահած չէ, կրնէ թէ յիշեալ կինը իր յոր-թեան ժամանակը չափէ զուլա արտոժակ մը ունէր. և թէ բաղձալի է մեզի, կրնէ նա, որ ասանկ հա-րէւր գիպած մը պատահի, որպէս զի քիչատեի մէջ շատնային աս տեղի բնակիչները :

Վրայպէս բարեխառնութեան Օմիւնիոյ, գիտեալ ի միջոցին և եզեալ ըստ բաժանման Ոսմուրի :

|            | Իստուերի : | Հարուու :              |
|------------|------------|------------------------|
| Ուրբաթ     | 5 յունիս   | + 21 ½ տալիճան 27 ½ տա |
| Շաբաթ      | 6 " "      | + 22 " 27 "            |
| Կիրակի     | 7 " "      | + 22 " 28 "            |
| Կրկնշաբաթ  | 8 " "      | + 21 ¾ " 26 "          |
| Երեքշաբաթ  | 9 " "      | + 21 ¼ " 27 "          |
| Չորեքշաբաթ | 10 " "     | + 22 " 26 ¾ "          |
| Հինգշաբաթ  | 11 " "     | + 21 ½ " 27 "          |

ԱՌՆԻՏՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐՆԵՐ

ԱՆԳՂԻՒՆ

Ի խմբորդւոյ Մայիս 22 :

Բամպակ : Աս եօթնեակիս մէջ խիստ շատ բամպակ ուզող կար , ու գնոյ առնողները դիւրութեամբ գործերնին կատարեցին . այսու ամենայնիւ ապրանքի տէրերը շատ յօժարութիւն չեն ցուցներ ծախելու . որովհետեւ գրեթէ եկած լուրերը բամպակի վրայօք շարունակաբար յաջողակ են : Թէպէտեւ գործատուներու տալարանց գիններուն բարձրանալը նշանակելի բան մը չէ , որ սիրտ առնեն աշուր շատ բամպակ գնոյ առնելու , բայց ամեն տեղաց բարի եւ օգտակար փոփոխութեան յոյս կուտան . նաեւ դրամի շտուղթիւնը եւ եղանակին քաղցրութիւնը շատ ձեռնտու կը լինան , յիշեալ պաշտօններուն : Հինուոյ կողմերը բաւական ձեռագործ (մանիֆակտուրա) ծախվել է . եւ ուրիշ կողմերէն ալ լաւ լուրեր կուգան այս առևտուրին վրայօք : Մէնջեստըր քաղաքը շատ առևտուր եղեր է , շատ ապրանք ծախու առեր են դուրս խըրկելու համար եւ կրկին շահով ծախելու մտօք . ապրիլ համար ապրանքայ գիները բարձրացեր են :

ԳՆԱԳՂԻՒՆ

Մարտիկա , 30 Մայիս :

Բամպակ : Հաջորդակ լուրերուն շարունակութիւնը ի խմբորդւոյ եւ շատ քաղաքներէն , քիչ շատ շարժումն արտադրող մեր քաղաքն ալ այս առևտուրին վրայօք : Այս տասնեակիս մէջ Միացեալ Նահանգաց եւ Լազիպոսի բամպակներէն քանի մը ծախս եղաւ բարձր գիներով . նմանապէս եւ Միսսիսիպի բամպակներու գիները բարի փոփոխութիւն մը ընդունեցին . 350 պալեա Վալուզի բամպակ ծախվեցաւ , ապրանքը դեռ չէկած , ու դալու ժամանակը աւանդելու պայմանաւ . 70 Ֆրանք առաջին տեսակը , եւ 65 Ֆրանք երկրորդը . հարկերին հինգ վար իջեցնելով : 25 Սպառնա ծախվեցաւ պատրաստ ապրանք 80 Ֆրանք , հարկերին 8 վար իջեցնելով . 26 Քրեպալաճի բամպակ 70 Ֆրանք , նմանապէս հարկերին 8 վար իջեցնելով : Լեզքսանդրիայէն կը գրեն որ մինչև մայիս 23 ին՝ աճուրդը 15000 պալեա բամպակ ծախվել է , 9 1/2 սիւնադրոյժմ գահեկանի Լազիպոսի խանթարը . եւ 8000 պալեա եւ ծախվել է 9 1/2 . ներքերը մնացած բամպակը 50000 պալեայի չափ է , որոնք հետզհետեւ աճուրդը ծախվելու են . մինչև հիւմայ վերջոյ յիշեալ ծախու առնված բամպակներէն , մինակ 200 պալեայ Մարտիկայի համար բեռնաւորած են . մնացածները Լեզքիայի եւ Թրեստու համար ծախու առնվածն են :

Չէթ : Գործատուներու վերաբերեալ ձեթերը մանաւանդ պատրաստ ապրանքները , այս տասնեակիս մէջ փոփոխութիւն մը չընդունեցին . մօտեւ 5000 էքզոլիդրա ձեթ հասնելով Վաթօլէն . Սիւրիլիայէն 150 . 150 . Թուրքիոյն պատճառեց այս առևտուրին . դալու ձեթերուն վրայով բաւական առևտուրներ դաշնադրվեցաւ , ներկայ տարոյս վերջի ամիսներուն աւանդելու պայմանով , 123 Ֆրանք եւ 123 1/2 էքզոլիդրան , որի 75 օխան .

Սուսամ : Պատրաստ ապրանք չիկայ . եթէ

գտնուելու ըլլայ 56 Ֆրանքի առնող կար՝ ներկայ տարոյս վերջը 53 Ֆրանք . եւ 1843 տարւան առջի ամիսներուն աւանդելու պայմանով 50 1/2 Ֆրանք :

Կտուտ : Ասիայի ապրանք չիկայ քաղաքիս մէջ . եթէ պատրաստ ապրանք ըլլայ , 36 Ֆրանքի կը ծախվի . այս տարւան վերջերը տալու պայմանաւ 34 Ֆրանք . եւ 1843 տարւան առջի ամիսներուն մէջ 32 1/2 Ֆրանք :

Ցորէն : Այս շաբաթ նշանակելու արժանի առևտուր մը չեղաւ , միայն անցեալ շաբաթ առնուած ապրանքները կընդունին : Կրպատսն որ լուր մը առնեն Լեզքիայէն , նորէն ծախու առնելու համար :

Բիւթի : Մեծ անշարժութեան մէջ է , նմանապէս ճէհրին :

Լեթիոն կուզվի եւ գիւրաւ կը ծախվի : Սակամոնի : Հատ լաւ ապրանքը ազէկ գինով կը ծախվի :

Թիֆլիսի : Լաւ բանաւած ապրանքը յօժարութեամբ առնող կը գտնուի . բայց վաճառող ապրանքին երեսը նայող չիկայ :

Մետաքս : Այս ապրանքը միշտ կը ծախվի . այս տասնեակիս մէջը բոլոր տեսակ մետաքսներէն 100 պալեա ծախվեցաւ :

ՏԱՃԱԿԱՍՏԱՆ

Օմիւրնիա , Հունիս 12 :

Աւրախութեամբ կը ծանուցանենք որ քաղաքիս առևտուրը այս շաբաթ սկսաւ բարի շարժում մը ունենալ ամեն տեսակ ապրանքայ վրայով . վաճառի Լազիպոսի եկած լուրերը այս ետքի Գաղղիայի շոգենաւով յաջողակ են Լազիպի գլխաւոր ապրանքներուն , մանաւանդ բամպակներուն համար , որոնց գիները բարձրացան :

Այս եօթնեակիս մէջ գրեթէ 1000 պալեա բամպակ ծախվեցաւ հետեւեալ գիներով :

|                                 |     |           |
|---------------------------------|-----|-----------|
| Սպառնա , ինչան . . . . .        | 230 | ղուռուշ : |
| Ֆատոն սօսլուշա . . . . .        | 210 | "         |
| Քրեպալաճ , մեծ պալեան . . . . . | 218 | "         |
| Պայընտըր եւ խընրի . . . . .     | 190 | էն 200    |

Լեթիոն քաղաքիս մէջ 1000 պալեայի չափ բամպակ մնաց :

Լեթիոն : Այս շաբաթ եւս ծախվեցաւ դալու ապրանք 51 օրէն աւանդելու պայմանաւ 52 զուռուշ չէքին . ապրանքին արժողութեան մէկ երրորդ մասը կանխիկ հատուցանելով եւ մնացած երկու երրորդ մասը՝ ապրանքը առնելու ժամանակը պիտի վճարուի . ուրիշ մէկն ալ չէքին 54 1/2 զուռուշ առնելու եղաւ վերջիշեալ պայմանով , բայց ապրանքին տէրը չուզեց տալու . կերելի թէ այս տարի օգտուէտ գիներով ծախվելու է այս ապրանքը :

Ճէհրի : Ստոյգ է որ քիչ ապրանք կայ , բայց գիները 15 էն 19 զուռուշ է ըստ տեսակին . եւ այս ապրանքին վրայով եղած առևտուրը բոլորն ալ փոխանակութեամբ է :

Բալամուտ : Լեզքիայի համար բաւական ապրանք ծախու առին , գիները 65 զուռուշէն 68 զուռուշ խանթարը . քիչ ապրանք կայ քաղաքիս մէջ :

Վապաստակի մորթ : Այս ապրանքը շատոնցմէ անշարժութեան մէջ էր , բայց այս անգամ քիչ մը ծախս եղաւ . առաջին տեսակը՝ 100 հատը 360 զուռուշ :

Լուշի եւ երկրորդ տեսակը՝ 240 զուռուշ :

Խաչվէ : Հատ կուղվի . գրեթէ 500 տոպրակ ծախվեցաւ այս շաբաթ . հասարակ ապրանքը 646 զուռուշի 100 օխան . քաղաքիս մէջը շատ քիչ խաչվէ կայ :

Հաքար : Միշտ կուղվի . գիները՝ 200 էն 240 զուռուշ . բայց որովհետեւ շաբաթի քշվելու ժամանակն է , ապրանքին նուազութեանը նայելով՝ շատ հաւանական է որ այս գիները հետզհետեւ բարձրանան :

Ուրդան կարմիր (խըմրդ) : Վիչապրանք կայ . գիները 85 էն 90 զուռուշ է :

Լեդակ (չիլիտ) : Մեծ անշարժութեան մէջ է , եւ գիները՝ միայն անուամբ կընշանակվին 100 . 105 մինչև 122 զուռուշ օխան :

|                         |     |           |           |
|-------------------------|-----|-----------|-----------|
| Պղպեղ . . . . .         | ( ) | խան 4 1/2 | ղուռուշ : |
| Թարգին . . . . .        | "   | 17        | "         |
| Հինտու ընկոյղ . . . . . | "   | 60        | "         |
| Մեխակ . . . . .         | "   | 19        | "         |

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Հօժարակամ կը ծանուցանենք ուսումնասէր հասարակութեանը , թէ ո՛վ որ կը փափագի Վէնայի Միլիթարեանց վանքը տրպաւճ հայկական գրքերէն ստանալու , կրնայ երթալ Փրոփակնատայի դպրատունը՝ որ քաղաքիս մէջ հաստատուած է Փռնկաց Թաղը Մանա պաղչեսի ըսած տեղը . որովհետեւ հոն կը ծախուի հիմակ յիշեալ վանքին բոլոր գրքերը՝ չափաւոր գիներով , որ շատ մաքուր տրպաւճ են :

ԱՐՇԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԼՆ . Եւ Օրագիրը

շաբաթը անգամ մը կը տրպաւճ :

Տարեկան ստորագրութեան գինը՝ 120 զուռուշ է կանխիկ , ո՛վ որ ուզէ կրնայ ստորագրվել :

Իզմիր՝ օրագրութեան տպարանը :

Պօլիս՝ երկրորդ խանը Սոմախանց Վերտիչ աղային գրատունը :

Պուրսա՝ Բապաքճեան Սատթէոս ու Գրիգոր աղայիցի մաղաղան :

Լեզքսանդրիա՝ Լեզքանեան Կարապետ աղային մաղաղան :

Կահիրէ՝ Լեզքաղարեանց մահաթի Լեզքսան աղային գրատունը :

Հոյսկէ՝ Սրապիոնեան աղայ Կակորին գրատունը :

Թրեստ՝ Երեւան Գրիգոր աղային գրատունը :

Լեզքու՝ Վաղաղեանց Կարութիւն աղային մաղաղան :

Լին՝ Խասապեան Վաղար աղային տունը :

Տիարպէթի՝ Պարոն Կամիանոսի մաղաղան :

Լաշ՝ Պըլքըքեան աղայ եղբարց մաղաղան :

Պաղատա՝ Լեզքիոյ առաջին Թարգման աղայ Խաչիկին տունը :

Կարէթ՝ Հիմաղանեան Սարգանեանց աղայ Կալուստին վաճառատունը :

Թէհրան՝ Լաքթեանց Թաղէոս Խանին բնակարանը :

Պոմպա՝ Երգի պարոնաց Լեզքուր որդւոց եւ ընկերաց վաճառատունը :

Սինկափոր ու Պաղապիա՝ Երգի պարոնաց Սեթեղբարց գրատունը :